

De Groene Long

Kennismakingswandeling

Herwerkte uitgave 2013- 1^odruk

smalle weegbree

Gemeentebestuur Kurne.

Tekst en samenstelling: Danny Depypere.

Foto's en tekeningen: Danny Depypere.

V.U.: Jean-Marie Ongenaert, Marktpluin 9, 8520 Kurne.

Copyright: het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is toegelaten mits bronvermelding.
Mag niet verkocht worden.

GROENE LONG KUURNE

wandelroute 1500 m
 aangepast

Info:
 Groene Long-NEC Het Slot
 Oudstrijderslaan 40 8520 Kuurne
 056 44 02 05 / 0476 93 68 71
 groene.long@kuurne.be
 www.kuurne.be/leefomgeving/natuur-en-groen

Welkom in Educatief Natuurontwikkelingspark "De Groene Long".

Dit park is een realisatie van de gemeente Kuurne die, naast het creëren van een bescheiden maar waardevol groengebied op haar verstedelijkt grondgebied, eveneens ruime aandacht wil besteden aan de educatieve en sociale potenties die de natuur te bieden heeft.

Het park biedt de wandelaar-natuurminnaar de mogelijkheid om op een rustige, aangename en ontspannende manier kennis te maken met een greep uit de grote verscheidenheid aan biotopen die de natuur rijk is.

Het NatuurEducatief Centrum "Het Slot" is hierbij een bijkomende troef voor scholen, natuurverenigingen en alle andere geïnteresseerden in natuur en milieu.

Tijdens de ontwikkeling en aanleg van het park (1995-1999) werd een evenwicht gezocht tussen natuurlijke en culturele elementen omdat gedurende de loop van de menselijke evolutie de mens een onuitwisbare stempel heeft gedrukt op het natuurlijk landschap.

In 2009 werden de oncomfortabele knuppelpaden vervangen om de toegankelijkheid voor minder mobiele mensen te verbeteren.

In 2011 werd een door de gemeente opgemaakt Parkbeheerplan door het ANB (Agentschap voor Natuur en Bos) goedgekeurd, waardoor het beheer van het park voor een periode van 20 jaar werd vastgelegd.

Vooraleer de wandeling aan te vatten nog even dit: om het park en zijn bewoners te beschermen, respecteer de volgende regels:

- Wandel enkel op de (vele) paden tussen zonsopgang en zonsondergang;
- Hou uw hond aan de leiband en ruim zijn poep op;
- Maak geen vuur en rook niet;
- Speel en picknick in de daartoe bestemde zone (omgeving van Het Slot);
- Laat geen dieren of planten achter, maar neem er ook geen mee;
- Laat alle bloemen, planten en dieren met rust, zodat anderen er ook van kunnen genieten;
- Verwijder vuilnis en/of hondenpoep naar één van de voorziene vuilnisbakken (aan elke toegang);
- Bewaar de rust en de stilte;
- Voeder de dieren niet;
- Betreed de afgesloten gedeeltes niet;
- Fiets niet, maar geniet daarentegen met volle teugen van een wandeling. Er is heel wat te ontdekken.

Veel plezier.

Het traject dat deze wandelbrochure volgt, wordt op het terrein aangegeven

met de bordjes en voor minder mobiele mensen met .

Een vleugje geologie ...

Het gebied is ongeveer 7 ha groot en gelegen aan de rand van de Leievallei. Eeuwenlang werden de gronden geëxploiteerd als akker- en weiland. Een korte periode werd klei gewonnen voor de baksteenproductie.

De bestemming als woonuitbreidingsgebied werd begin jaren '90 van de vorige eeuw via een BPA gewijzigd tot parkgebied.

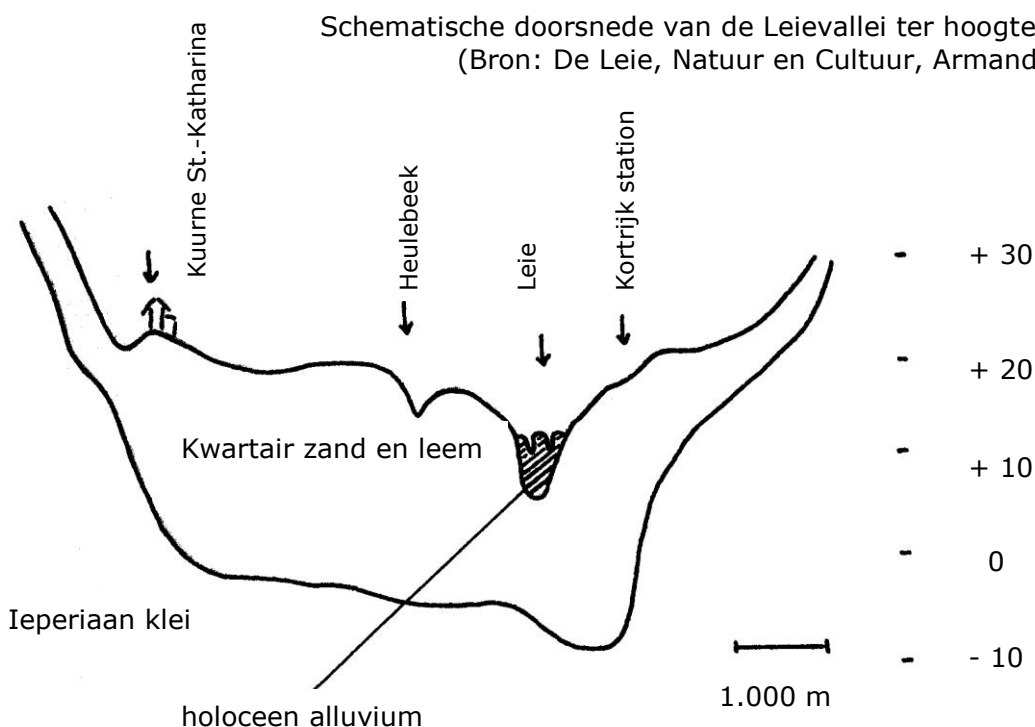
De ondergrond bestaat uit tertiaire kleilagen (Ieperiaan, ca 55 miljoen jaar geleden afgezet door de zee) bovenop een sokkel van primair en secundair gesteente.

Tijdens de voorlaatste IJstijd van het Kwartair zakte de zeespiegel van de Noordzee tot 100 m onder haar huidige peil. Ze droogde op en werd doorsneden door rivieren. De Leie en haar zijbeken ontsprongen hoger t.o.v. de zee dan nu en waren woeste rivieren die veel grond erodeerden en zich diep uitschuurden in de Ieperiaanklei. Het geraamte van ons huidige reliëf werd hiermee gevormd.

Tijdens de laatste IJstijd (tot ± 12.000 jaar geleden) werd door hevige noordwestenwinden zand en leem vanuit de droogliggende Noordzee landinwaarts geblazen, waarbij de zwaarste deeltjes (zand) het eerst werden afgezet en de lichtere deeltjes (leem) verder. Van noordwest naar zuidoost ontstonden zo de zandstreek, de zandleemstreek en de leemstreek.

De rivieren schuurden nieuwe, smalle, diepe valleien uit. Met het smelten van de ijskap begon het zeeniveau weer te stijgen, waardoor de rivieren trager gingen stromen en werden opgevuld met alluvium (afzetsel van zand en slib). Via verschillende tussenstadia ontwikkelde zich daarna een uitgesproken bosvegetatie.

De Groene Long is gelegen op de rand van de Leievallei.

Holoceen = meest recente geologische tijdvak, omvat de laatste 10.000 jaar

We vertrekken aan "Het Slot" en nemen de eikendreef. Net voor de vierde eik slaan we links af en lopen tussen een moerassige oever (links) en een vochtige ruigte (rechts).

In de gracht links groeit onder meer kleine lisdodde (zie 5. Wadi).
In de natte ruigte rechts merk je onder meer grote partijen heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica*) op, die zeer aantrekkelijk zijn voor vlinders en solitaire bijen.

1. Elzenbroekje

Waar de bodem altijd nat is en andere boomsoorten door de permanent hoge waterstand verstek laten gaan, tref je twee waterminnende boomsoorten bij uitstek aan, nl. elzen en wilgen.

Vóór het indijken van beken en rivieren kwam het elzenbroek, met zwarte els (*Alnus glutinosa*) als dominante boomsoort, veelvuldig voor in ons landschap.

De zwarte els is een lichtboomsoort met een pionierkarakter, wat wil zeggen dat hij snel gronden in bezit neemt waar andere bomen of struiken omwille van de ongunstige bodemomstandigheden niet kunnen gedijen.

Hij is altijd te herkennen aan de kegelvormige, verhoude vrouwelijke katjes van het vorige seizoen die aan de boom blijven hangen: elzenpropjes, waarvan de zaden een welkom wintermenu zijn voor overwinterende zaadetende vogels.

Hij bloeit zeer vroeg in het voorjaar met vrouwelijke katjes in korte, rechtopstaande trosjes en groen- tot roodachtige hangende mannelijke katjes.

Zijn knoppen zijn gesteeld, blauwachtig berijpt en kleverig. Zijn bladeren zijn eirond, veernervig, met wigvormige voet en stompe tot iets ingesneden top.

De bladrand is grof tot soms dubbel gezaagd of getand.

Zwarte els bezit de eigenschap om rechtstreeks stikstof uit de lucht op te nemen en op te slaan in zijn wortels, met behulp van wortelknolletjesbacteriën.

Zijn hout is zacht en niet duurzaam. Aan de lucht blootgesteld, krijgt het een zeer typische oranje kleur. Onder water echter is het bijzonder lang houdbaar.

Als boom had hij een bijzonder kwalijke reputatie omwille van zijn duivelse groeiplaatsen zoals moerassen met drijfzand, vennen met verraderlijke bodems, ... kortom alle plaatsen waar heksen en griezels bij bosjes zaten te wachten op weerloze maagden en vrome monniken, waarbij de 'elzenpuist' (kiekendief: een roofvogel) fungeerde als wachtpost, als hij met zijn allesziende, felle ogen in de boom werd gesignaleerd.

Dit elzenbosje wordt als hakhout beheerd. (zie 14. Bos en Bosbeheer)

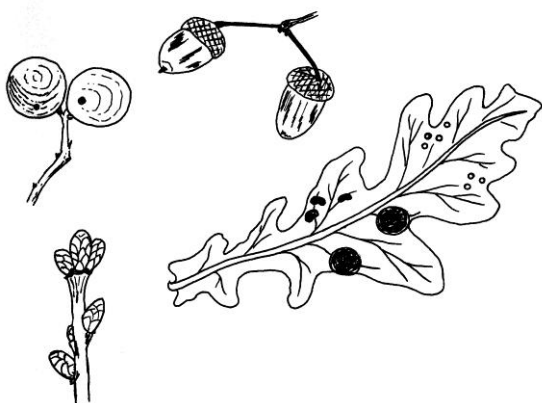
2. Eikendreef doorheen ruigte en hooiland

Ruigte en hooiland zijn 2 vormen van grasland die op een verschillende manier worden beheerd en daardoor ook een andere vegetatie vertonen. De hooilanden in de Groene Long worden jaarlijks twee keer gemaaid, de ruigtes slechts een keer om de drie jaar. In beide gevallen wordt het maaisel verwijderd: enerzijds om de bodem voedselarmer te maken, anderzijds om zaden meer kansen te geven om te kiemen. Vertrekkend van een gelijkaardige uitgangssituatie, ontwikkelt zich na verloop van tijd en een volgehouden beheer, een verschillende vegetatie.

Onze streken kennen 2 soorten inheemse eik, de zomereik (*Quercus robur*) en de wintereik (*Quercus petraea*). Ze zijn familie van de beuk.

Eiken worden gekenmerkt door een verspreide bladstand, vaak leerachtige bladeren met veervormige nerven en groepering van de bladeren en knoppen op het einde van de twijg.

Ze zijn éénhuizig, dit wil zeggen dat zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen op dezelfde boom te vinden zijn (tweehuizig = mannelijke en vrouwelijke bloemen op verschillende bomen).

De vrucht, de eikel, is een nootvrucht, omgeven door een napje.

Eikels worden zeer gegeerd door onder meer de gaai, die zo mee helpt zorgen voor de verspreiding van de boom.

In tegenstelling tot bomen met lichtere zaden die door de wind kunnen worden verspreid, zijn de zaden van eiken en beuken vrij zwaar, waardoor ze wat hulp bij de verspreiding goed kunnen gebruiken.

Soms merk je op eiken minder of meer opvallende vervormingen of aangroeisels op takken of bladeren op. Deze zogenaamde "**gallen**" worden gevormd door de boom zelf als reactie op een indringer.

Vele kleine, vliegende organismen (vliegen, muggen, wespen, mijten, luizen, ...) injecteren hun eitjes op een welbepaalde plaats op de boom,

die daarop reageert door de vorming van galweefsel rond de indringer. Deze laatste wordt hierdoor voorzien van zowel voedsel als onderdak. Als deze galverwekker niet zelf ten prooi valt aan een andere parasiet, boort hij zich als hij volwassen is een uitweg naar buiten.

Op het eerste gezicht zijn zomer- en wintereik soms moeilijk van elkaar te onderscheiden, zeker in bosverband. Daarnaast komen ook nog eens kruisingen tussen de beide soorten voor.

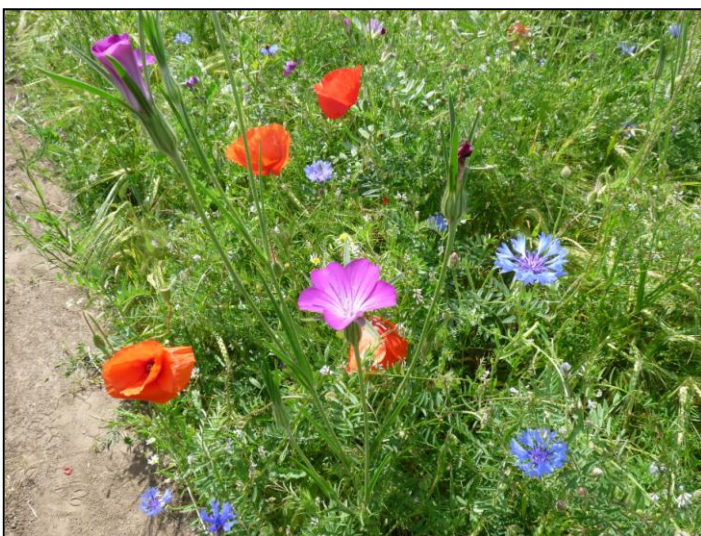
Zomereiken hebben meestal een geoorde bladvoet en een zittend of kortgesteeld blad. De eikels zijn gesteeld (**z**omer = korte broek = **z**ittend blad).

Bij de wintereik is het net omgekeerd, nl. gesteeld blad en zittende eikels.

Zomereiken zijn lichtboomsoorten die in tegenstelling tot beuken, weinig schaduw kunnen verdragen. Meestal vertonen eikenbossen dan ook een "open karakter" met een zeer weelderige ondergroei. Wintereiken verdragen iets meer schaduw. Oude eiken herbergen ook een schat aan dieren- en plantenleven op en onder zich. Eikenhout is zeer waardevol.

3. Akker

Op dit kleine akkertje wordt enerzijds geprobeerd om, naast meer recente gewassen, ook enkele oude teelten in herinnering te brengen zoals oude graansoorten, vlas, boekweit, ... en anderzijds om de door de moderne landbouwmethodes steeds zeldzamer wordende akkerflora een kans te geven.

Akkerkruiden zoals klaprozen, kamille, korenbloem, bolderik, ... zijn gebaat bij een jaarlijks omwoelen (ploegen) van de bodem. Ze hebben geen behoefte aan herbiciden of een te rijke bemesting. Zware oogsten en een rijke akker-(on)kruidenbloei gaan niet echt samen.

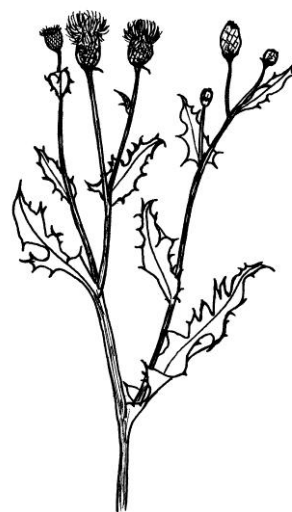
Een ander typisch akker-(on)kruid, dat nog steeds in een kwaad daglicht staat, is de akkerdistel (*Cirsium arvense*) die, samen met de speerdistel en de kruldistel), volgens de wet nog steeds moet worden bestreden.

Toch heeft ook akkerdistel zijn natuurwaarde voor vogels en insecten.

Ondanks de wettelijke bepalingen is de beste manier om akkerdistel te bestrijden, hem met rust te laten, zodat hij niet meer wordt gestimuleerd om massaal nieuwe ondergrondse uitlopers te maken. Op een akker, waar jaarlijks wordt geploegd of gefreesd, is dit echter onmogelijk.

*"Distels breken is distels kweken,
distels maaien is distels zaaien,
distels trekken is distels stekken,
maar distels laten staan
is distels kapot laten gaan."*

(Nederlandse oecologische flora)

4. Hoogstamboomgaard

In deze met een meidoornhaag omgeven en door schapen begraasde weide zijn een 35-tal hoogstamfruitbomen aangeplant.

Terwijl vroeger elke zichzelf respecterende hoeve een fruitboomgaard bezat, zijn ze nu helaas verdwijnende maar waardevolle elementen in ons landschap. Voor een aantal vogels zijn ze van groot belang en ook insecten halen uit de bloemen een hoop voedsel. Als tegenprestatie zorgen die insecten dan weer voor het transport van stuifmeel en de bevruchting.

Een greep uit de tot de verbeelding sprekende oude namen:

Trezeke Meyers, Ossekop, Eysdener klumpke (appels); Jefkespeer, de Curé, Beurré Lebrun (peren); Belle de Louvain, Mirabelle de Nancy (pruimen); Bigarreau Napoleon, Hedelfinger Riesenkirsche (kersen).

In 2009 werd een herontdekte streekpeer aangeplant met de naam **Fondante de Cuerne**, in Kuurne ook *zoppeer* genoemd.

Ook meidoorn- (en andere) hagen zijn verdwijnende elementen in onze door machines geregeerde, grootschalige landbouwlandschappen.

Als natuurlijke voorloper van de prikkeldraad hielden ze vroeger vee binnen de weiden, markeerden perceelsgrenzen en fungeerden tezelfdertijd als vlucht- of nestplaats of als uitvalsbasis voor vogels en kleinere zoogdieren. Onze vroegere (landbouw)landschappen waren lappendekens van kleine en grotere akkers en weilanden, omzoomd met hagen, bomenrijen, knotbomen, ... en doorspekt met ruige plekjes, veedrinkpoelen, ..., elk met hun eigen (half)natuurlijke waarde.

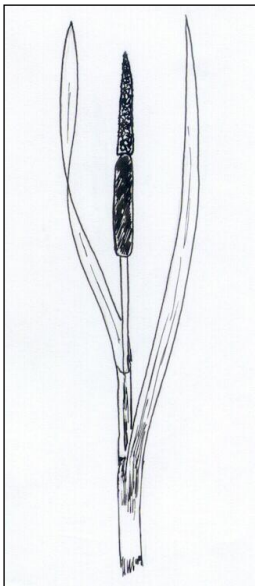
Het verdwijnen ervan en het steeds opener worden van onze landschappen, gecombineerd met toenemende vervuiling, bemesting en herbicidengebruik hebben een nefaste invloed op de biotopen en hun bijhorende fauna en flora.

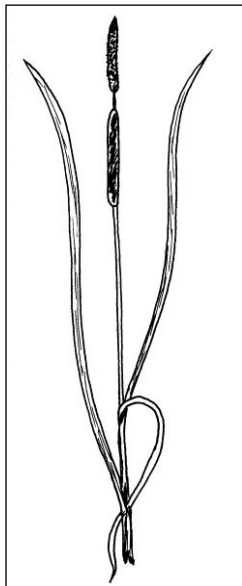
5. Wadi (gracht rond boomgaard)

Ter hoogte van de zitbank heb je een mooi overzicht op de boomgaard en de omringende gracht.

Deze uitgegraven gracht is 's winters gevuld met water, terwijl hij 's zomers droog valt. De oevers werden bij de aanleg van het park éénmalig ingezaaid met inheemse planten, zodat je hier een weelde aan bloemen kan waarnemen zoals ondermeer echte koekoeksbloem, valeriaan, watermunt, gele lis, grote kattenstaart.

grote lisdodde

kleine lisdodde

In de bocht ter hoogte van de zitbank staat grote lisdodde (*Typha latifolia*), een typische moerasplant van voedselrijke, natte bodems.

De Lisdoddenfamilie omvat wereldwijd een tiental soorten, waarvan er twee bij ons voorkomen: grote en kleine lisdodde.

Het zijn min of meer schaduwmijdende oever- en moerasplanten, met dikke, sponzige wortelstokken. Ze vermeerderen zich zowel vegetatief (via uitlopers aan de wortelstokken) als via zaad.

De bloeiwijze bestaat uit twee in elkaars verlengde staande, dichtbloemige, cilindervormige kolven, waarvan de onderste vrouwelijk en de bovenste mannelijk is. Na de bloei valt de mannelijke kolf spoedig af, terwijl de vrouwelijke meestal lang blijft staan.

Kleine lisdodde (*Typha angustifolia*) heeft slankere bladeren dan grote lisdodde. Een ander verschil is dat de mannelijke en vrouwelijke bloemkolven bij grote lisdodde aansluiten op elkaar, terwijl ze bij kleine lisdodde enkele centimeter van elkaar af staan. De kolven van grote lisdodde krijgen ook een donkerdere bruinzwarte kleur.

6. Stikstof versus kalk

Bemerk de veranderende vegetatie langs dit pad. Eerst lopen we door een uitgesproken stikstofminnende brandnetelvegetatie, wijzend op sterk verstoorde (hier: opgevoerde), stikstofrijke grond.

Brandnetels hebben een zeer kwalijke reputatie vanwege hun hardnekkigheid als "onkruid" en hun jeukverwekkende eigenschappen.

De brandharen op de plant zijn schuin opstaande, flesvormige cellen met een breed onderdeel en een priemvormig bovendeel, afgesloten met een knopje. Als dit knopje wordt aangeraakt, breekt het volgens een scheef breukvlak af waardoor een uiterst scherpe injectienaald zich in de huid van de aanraker boort. Vanuit de brede, onder spanning staande voet wordt de inhoud van het celvocht (waarin zich histamine bevindt, dezelfde stof die bij insectenbeten jeuk veroorzaakt) met kracht in de huid geïnjecteerd.

Ondanks dit alles zijn brandnetels belangrijk voor heel wat dierlijke organismen.

Nachtegaal en bosrietzanger broeden graag in brandnetelruigten. Verder is de grote brandnetel onder de inheemse planten degene die voor het grootste aantal vlindersoorten als exclusieve of als voornaamste voedselplant dient. We denken hierbij aan de atalanta, kleine vos, dagpauwoog (links), het landkaartje, een aantal nachtvlinders, ...

Daarnaast heeft ook de mens een aantal positieve eigenschappen van de plant verzilverd.

In tijden van schaarste werden vroeger stengelvezels van de plant gesponnen en tot neteldoek geweven.

Uit jonge scheuten kan in het voorjaar brandnetelsoep worden bereid en ook als geneesmiddel werden brandnetels dikwijls aangewend.

Aftreksels van de plant kunnen gebruikt worden als een natuurlijk insecticide of als vloeibare meststof.

Verder rechts langs het pad is een met kalk (dolomiet) verrijkte bodem gecreëerd, waar kalkminnende planten zoals blaassilene, wilde cichorei, wilde marjolein, ... zich thuis voelen.

Wegens de te voedselrijke ondergrond is de ontwikkeling van een voedselarm "kalkgraslandje" met zeldzamere soorten, zoals oorspronkelijk de bedoeling was, hier echter niet mogelijk.

Tussen pad en kalkheuvel staan een 10-tal gele kornoeljes (*Cornus mas*). Het zijn zeer vroege winterbloeiers. De rode bessen zijn eetbaar.

Terug op de Eikendreef merken we aan weerszijden ervan de naambordjes van twee op elkaar lijkende rozen.

Hondsroos (*Rosa canina*) en egelantier (*Rosa rubiginosa*) zijn beide wilde rozenvormen en op het eerste gezicht moeilijk van elkaar te onderscheiden. Als je echter een blaadje van beide

soorten tussen je vingers fijn wrijft, merk je bij egelantier een duidelijk waarneembare appelgeur.

Een opvallende verschijning op wilde rozen is de bedeguargal (*slaapappel, mosgal, foto*), die wordt veroorzaakt door een galwesp.

7. Vleermuizenkelder

Onder dit talud zit een (van hieruit niet zichtbare) vleermuizenkelder verscholen, onder de vorm van een aangepaste betonnen regenput, met ingang en vliegopening aan de weidezijde.

Vleermuizen zijn nog steeds met een waas van geheimzinnigheid en bijgelovige angst omgeven. Als schemer- en nachtdieren laten ze zich zelden zien, tenzij in een donkere, vliegensvlugge schicht en ze blijven onhoorbaar en niet grijpbaar.

In tegenstelling tot wat de bijgelovige overlevering beweert, zijn deze zwaluwen van de nacht volstrekt ongevaarlijk.

De bij ons voorkomende soorten voeden zich alleen met insecten die ze door middel van een bijzonder sonarsysteem (echo-locatie) in de vlucht lokaliseren en vangen. Het komt hier op neer dat ze geluidssignalen (voor het menselijk oor niet waarneembaar) uitzenden die door een object, in de baan ervan, worden weerkaatst en weer door de vleermuis opgevangen. Zo bepalen ze feilloos wat ze voor zich hebben, een potentiële prooi of een obstakel.

Aangezien er tijdens de koude wintermaanden geen insecten (en dus geen voedsel) te vinden zijn, zijn ze genoodzaakt een winterslaap te houden. De ruimtes die ze daarvoor opzoeken, moeten aan strenge voorwaarden voldoen. Er moet een voldoende hoge luchtvochtigheid en een min of meer constante temperatuur zijn en het moet er rustig zijn.

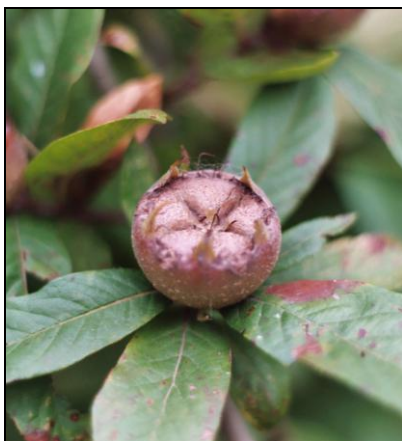
Afhankelijk van de soort overwinteren ze in spleten en hopen, kelders, oude holle bomen, enz. Het is van groot belang voor het voortbestaan van vleermuizen dat dergelijke overwinteringsplaatsen behouden blijven.

Tijdens het voortplantingsseizoen verzamelen de vrouwtjes zich in zogenaamde broedkolonies, in ruimtes waaraan weer andere voorwaarden worden gesteld, waar ze elk 1 jong grootbrengen.

8. Notelarenslag en houtkant

Rechts van het pad staan een 9-tal notelaars (walnoot, okkernoot, *Juglans regia*), die van oorsprong geen inheemse bomen zijn, doch vermoedelijk door de Romeinen vanuit het Oosten zijn ingevoerd. Zo ook de tamme kastanje vanuit het Middellands zeegebied.

Links een houtkant met soorten als mispel (links), kweepeer (midden), wilde appel, hondsroos, egelantier, sleedoorn (rechts), haagbeuk, ...

Houtwallen zijn door de mens opgeworpen aarden wallen, dikwijls met grond uit de gracht ernaast, die met houtige gewassen zijn beplant. De meeste bomen die erin voorkomen worden als hakhout geëxploiteerd.

Gelijkaardige begroeiingen die niet op een door de mens opgeworpen wal liggen, breder zijn dan één bomenrij en gewoonlijk dicht met houtgewas begroeid zijn, worden houtkanten genoemd. Zij bestaan voornamelijk uit bomen die als hakhout geëxploiteerd worden, al dan niet gemengd met enkele opgaande bomen.

(Min. van de Vlaamse Gemeenschap, Hagen, Houtkanten en Houtwallen, p. 3.)

9. Poelen

Een poel is een kleine en relatief ondiepe waterpartij met stilstaand water, gevoed door regen- of grondwater. Poelen werden meestal door de mens uitgegraven als veedrinkplaats.

Op ecologisch vlak zijn ze erg waardevol, want poelen vormen rijke biotopen waarin allerhande waterleven een thuis vindt. In één poel kunnen honderden verschillende soorten organismen te vinden zijn. Ze zijn onder meer onmisbaar voor de voortplanting van onze amfibieën.

In ondiepe poelen die snel door de zon worden opgewarmd, kan je vroeg in het voorjaar op het wateroppervlak de typische, geleachtige klodders kikkerdril van bruine kikker (links) zien drijven, weldra gevolgd door een wriemelende massa door de zon uitgebroede zwarte kikkervisjes.

Bruine kikkers komen algemeen voor in de meest verscheiden biotopen waar het voldoende vochtig is. Het zijn, buiten de paarperiode, overwegend landdieren. Ze houden een korte winterslaap en planten zich voort in het vroege voorjaar. Ze zijn zeer variabel in kleur, bruin domineert maar ook geel, rood en zelfs groen komen voor.

Ze voeden zich met alle niet te grote bodemdieren die in hun gezichtsveld bewegen en die ze met hun uitklapbare kleef tong vangen of, bij grotere prooien, met hun kaken vastgrijpen.

Later in de lente komen in deze visvrije poelen de groene kikkers (rechts) aan de beurt, die met tientallen exemplaren samen heuse kwaakconcerten laten horen.

Groene kikkers, met hun twee uitwendige kwaakblazen, zijn veel meer aan het water gebonden dan hun bruine familieleden. Ze voeden zich met alles wat beweegt langs en over het water. Paring en ei-afzetting gebeuren later dan bij bruine kikker.

Andere amfibieën in de Groene Long zijn pad, Alpenwatersalamander en kleine watersalamander.

Hou er rekening mee dat alle amfibieën door de wet worden beschermd! Een kikkervisje (dikkopje) vangen om het eens te bekijken kan geen kwaad, maar zet het zeker terug. Hier voelen ze zich thuis.

De verklaring van de naam amfibie is terug te vinden in het Griekse **amphi-bios**, wat "dubbel-levend" betekent. Het verwijst naar hun levenswijze, zowel op het land als in het water.

Amfibieën zijn **koudbloedige** dieren. Dit betekent dat ze geen eigen lichaamswarmte kunnen produceren, in tegenstelling tot warmbloedige dieren zoals de zoogdieren. Hun lichaamstemperatuur is dan ook afhankelijk van bijvoorbeeld zonnebaden.

Tijdens zonnige zomerdagen kan je je hier ook vol bewondering vergapen aan het sierlijke, acrobatische vliegwerk van (echte) libellen (boven) en de langzamere, glijdende vlucht van waterjuffers (onder).

(Echte) libellen zijn meestal groter dan waterjuffers en rusten met hun vleugels open, terwijl zittende waterjuffers hun vleugels samenvouwen.

De eieren van (echte) libellen en waterjuffers worden in het water afgezet, waar ze zich ontwikkelen tot roofzuchtige larven met sterke kaken.

Er kunnen verscheidene jaren en gedaanteverwisselingen over gaan voor ze uiteindelijk langs een plantenstengel uit het water omhoog kruipen, zich uit hun larvenhuid wurmen en de volwassen gedaante van de sierlijke vliegkunstenaars aannemen.

We lopen langs de restanten van vroegere bewoning, over een oude waterput en langs de heruitgegraven omwalling van een verdwenen hoevecomplex (met opperhof en neerhof).

Ferrariskaart 1775

Google Maps 2010

10. Graasbeheer

Het rustgebied, dat zich uitstrekt aan beide zijden van de centrale gracht, wordt begraaasd door ezels. Dit extensieve graasbeheer (= weinig dieren per ha.) is een beheermaatregel die in het natuurbeheer regelmatig wordt toegepast. Het staat in tegenstelling tot intensieve begrazing of beweiding (= veel dieren op een kleine oppervlakte), waarbij moet bemest worden om de grasproductie op peil te houden. Bij intensieve bemesting blijft de vegetatie eentonig grassig, terwijl hier gestreefd wordt om op termijn een bloemenrijke en structuurrijke, relatief voedselarme weide te ontwikkelen.

Begrazing met ezels spreekt enerzijds voor zich, tenslotte is dit Kuurne.

Vroeger was Kuurne een landbouwgemeente. De boeren vonden hun afzetmarkt in Kortrijk, waar ze in alle vroegte naartoe trokken met hun volgeladen karren, getrokken door ezels. De stedelingen, die de gewoonte hadden wat langer in bed te blijven liggen, werden

door het lawaai van de rammelende karren en balkende ezels gewekt, trokken hun vensters open en riepen verontwaardigd: daar zijn die Kuurnse ezels weer. Vandaar deze erenaam.

Anderzijds zijn ezels niet echt geschikt voor voedselrijke omstandigheden als deze omdat hun natuurlijke habitat zich in de schralere woestijngebieden van Noord-Afrika situeert. Door het grotere aanbod aan eiwitrijk voedsel en de zachtere en nattere bodem vragen ze wat meer verzorging en opvolging.

De dieren voederen met ander voedsel dan gras of hooi is dus helemaal niet aangewezen omdat dit de kans op ziektes en ongemakken alleen maar vergroot.

11. Observatiehut en vijver

Wegens vandalisme in het verleden is de observatiehut afgesloten met een cijferslot, waarvan het nummer op verzoek kan worden verkregen door mensen die de hut willen gebruiken waarvoor ze is bedoeld: observatie.

Vergeet niet ze bij vertrek weer af te sluiten.

Van hieruit heb je een mooi uitzicht op de verbrede centrale gracht (vijver) met knotwilgenrij, nog zo'n typisch door de mens ingericht landschapselement dat ernstig wordt bedreigd.

Wilgen werden vroeger aangeplant, geknot en verzorgd omdat ze nuttig waren. Ze voelen zich goed met hun voeten in het water en dragen bij tot de ontwatering van natte gronden. Hun oppervlakkig maar uitgebreid wortelstelsel zorgde voor de fixatie van beek- en grachtoevers. Ze beschutten het vee tegen zon, wind en regen. Het taaie wilgenhout werd voor verschillende doeleinden gebruikt (stelen van werktuigen, brandhout, balken, vlechtmateriaal, verstevigen van dijken, omheiningen, visfuisen, ...).

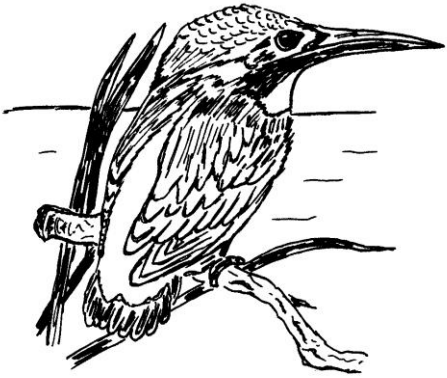
Het knotten op ongeveer 2 meter hoogte werd ontwikkeld om het kostbare hout buiten het bereik van het knabbelende vee te houden.

Wilgen zijn ecologisch zeer waardevol.

Ze herbergen en verschaffen voedsel en onderdak aan heel veel dieren. Oude knotwilgen zijn een favoriete woonplaats voor de kleine steenuil.

Met wat geduld en geluk kan je misschien ook de sierlijke azuurblauw-oranje ijsvogel (*Alcedo atthis*) een visje zien opduikelen.

Tijdens de aanleg van het park werd in de hoge oever een ijsvogelwand gecreëerd, die sinds 2002 regelmatig door een paartje ijsvogels werd

gebruikt. IJsvogels brengen hun jongen groot in een zelf gegraven broedpijp in de wand.

De voorbije jaren kwamen ijsvogel, maar ook de blauwe reiger die hier zijn vaste stek had, veel minder voor omdat het wateroppervlak van de vijver tijdelijk volledig bedekt werd met grote kroosvaren, waardoor vissen voor deze vogels quasi onmogelijk werd.

Grote kroosvaren (*Azolla filiculoides*) is een (exotische) watervaren, afkomstig uit Amerika, die op zeer korte tijd stilstaande waterpartijen volledig kan bedekken. Door het groen-tot-bruinrode tapijt wordt alle onderwaterleven door lichtgebrek bedreigd, maar kunnen ook dieren die van bovenaf het water nodig hebben, er geen gebruik meer van maken. Hierbij denken we aan visetende vogels, maar ook aan libellen en andere insecten die in het water hun eitjes moeten afzetten.

Afscheppen van de dikke kroosvarenlaag is een zeer arbeidsintensief werk, maar in 2011 kregen we de hulp van een natuurlijke vijand van grote kroosvaren in de gedaante van een klein, eveneens uit Amerika afkomstig, snuitkevertje met de naam *Stenopelmus rufinasus*.

Onderwaterleven

Bij de aanleg was het geenszins de bedoeling om het water te bepoten met vis. Helaas werd door enkele mensen toch vis uitgezet, waaronder karper, die door het voortdurend omwoelen van de bodem op zoek naar voedsel en de vraat aan waterplanten de ontwikkeling van een helder, zuurstofrijk en plantenrijk biotoop ernstig hypothekeerde. Door het omwoelen van de bodem wordt het water troebel gehouden, waardoor er minder licht tot op de bodem kan doordringen, wat de ontwikkeling en groei van ondergedoken waterplanten belemmert.

Afhankelijk van de voedselrijkdom van het water bestaan er verschillende soorten watertypes, gaande van voedselarme over matig voedselrijke naar zelfs vervuilde wateren.

Voedselarme en matig voedselrijke wateren vertonen dikwijls een rijke oever- en waterplantenvegetatie en een visbestand van onder meer snoek, rietvoorn, zeelt, ...

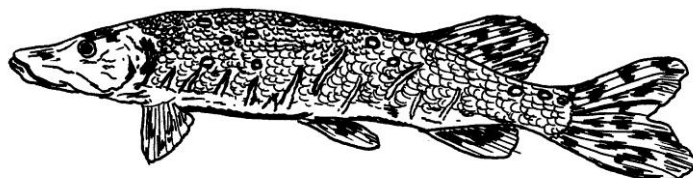
Voedselrijke wateren worden gekenmerkt door een armere vegetatie met dominante oeverplanten zoals grote lisdodde, rietgras, pitrus, ... en een visbestand van karper, brasem, snoekbaars, ...

In een poging om het karpbestand in bedwang te houden en de waterbiodiversiteit te verhogen, werden begin de jaren 2000 een aantal jonge snoekjes uitgezet, naast enkele andere soorten als zeelt, bittervoorn en grondel.

Daarnaast werden tevens grote aantallen gibel (de wilde vorm van de goudvis) en een aantal karpers verwijderd.

Intussen zijn snoeken waargenomen van om en bij de 90 cm en is de onderwatervegetatie vrij goed ontwikkeld. Deze vegetatie zorgt er mee voor dat het water helder blijft en dat ander dierlijk waterleven kan gedijen, op voorwaarde dat azolla (zie boven) geen roet in het water gooit.

12. Meidoorn en sleedoorn

Ter hoogte van de zitbank, in de hoek van de weide, staat een mooi exemplaar van de meestal in bosranden voorkomende eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna*).

In tegenstelling tot de tweestijlige meidoorn (*Crataegus laevigata*), waarvan de bloem 2 of 3 stijlen bezit, heeft hij 1 stijl per bloem en 1 pit per vrucht.

Een andere doornige struik in dit weidegedeelte, die via wortelopslag dichte struwelen kan vormen, is de sleedoorn (*Prunus spinosa*), de moeder van onze pruimen.

Vroeger kwamen struweelzones zoals deze veelvuldig voor in en aan de rand van bossen.

Meestal ging het om voor de landbouw minderwaardige gronden (woeste gronden) die als gemeenschappelijke veegraasplaatsen werden gebruikt ("gemeene" weiden).

13. Bos

Bos is de oorspronkelijke, natuurlijke vegetatie van onze streken. Als we zouden ophouden met ons menselijk ingrijpen, onze gronden niet meer zouden bewerken, beweiden, bebouwen, ..., dan nemen bomen er na verloop van tijd bezit van. Net zoals na de laatste ijstijd, zo'n 12.000 jaar geleden, toen de ijskap zich terugtrok en hier een dorre onherbergzame vlakte achterliet, waar de elementen vrij spel hadden.

Kleine, taaie, weinig eisende pionierplanten zoals mossen, éénjarigen, grassen en andere, nietige kolonisten namen bezit van de vlakte en maakten de bodem geschikt voor de vestiging van hogere, veeleisender planten, die dieren aantrokken. En mensen, die oorspronkelijk een nomadisch bestaan leidden en leefden van jacht, visvangst en wat ze maar konden vinden. Ondertussen evolueerde het steppeachtige landschap met dennen en berken verder tot een dynamisch boscysteem, waarin ook grote grazers hun plaats vonden.

Pas toen de mens zich vestigde in kleine, vaste gemeenschappen, zo'n zesduizend jaar geleden, werd landbouw noodzakelijk voor de voedselvoorziening en kende de bosontginning zijn aanvang. Sindsdien heeft ze periodes van hoogtes en laagtes gekend, afhankelijk van de welvaart en bijhorende bevolkingsexplosies.

Tijdens de Romeinse bezetting werden enorme bosoppervlaktes ontgonnen, terwijl de duistere middeleeuwen, toen de pest, godsdienstvervolgingen en oorlogen onze streken teisterden, de bossen de kans gaven om zich enigszins te herstellen en uit te breiden.

14. Bos en bosbeheer

Het bosgedeelte van het park werd gespreid over verschillende jaren tussen 1991 en 1996 aangeplant. De meeste aangeplante boom- en struiksoorten zijn inheemse soorten die in onze streken van nature in bosverband voorkwamen, zoals zomereik, gewone hazelaar, eenstijlige meidoorn, gewone es, Europese vogelkers, boskers, veldesdoorn, ...

Bossen vormen gesloten levensgemeenschappen met een eigen microklimaat, waar de klimatologische omstandigheden volledig verschillen van bijvoorbeeld bosranden of grote open ruimtes. Zo zijn de temperatuurschommelingen geringer, is de windsnelheid kleiner, worden geluiden gedempt, is de luchtvochtigheid groter, wordt de lucht gezuiverd, de bodemerosie tegengegaan, water vastgehouden, ...

Bossen hebben dus een uitgesproken schermfunctie, naast de andere functies (economisch, ecologisch, sociaal-recreatief, educatief) die ze vervullen in onze hedendaagse samenleving.

Hooghout – Hakhout – Middelhout

In het bosbeheer worden **3 bedrijfstvormen** onderscheiden:

Hooghout is wat we van een "normaal" bos verwachten, de bosvorm die in onze streken (en overal ter wereld) voorkwam voor de mens begon in te grijpen. Het hooghoutbos bestaat uit een **opperetage** van hoogopgaande bomen (1 stam op 1 wortelstelsel), met daaronder meestal een **neven- en onderetage** van kleinere bomen en struiken, een **kruidlaag** en de **bodem**.

Hakhout is een bedrijfstvorm die is ontstaan door menselijk ingrijpen omwille van de behoefte aan hout. Hakhoutbeheer werd in deze sinds eeuwen bosarme regio zeer lange tijd zeer intensief toegepast op de plaatsen waar nog houtopslag aanwezig was, zoals houtkanten en te natte bodems die niet voor landbouwdoeleinden konden worden ontgonnen.

De bomen worden met regelmatige omlooptijden gekapt, waarna ze vanuit de **stoof** (de overblijvende stronk) nieuwe uitlopers vormen die opnieuw uitgroeien.

De meeste van onze inheemse bomen zijn daarvoor geschikt. Het resultaat is een **hakhoutstoof**, waarbij meerdere stammen voorkomen op 1 wortelsysteem, dat ouder is dan de stammen.

Afhankelijk van de standplaats, de boomsoort en de groeisnelheid worden die stammen na 8 à 15 jaar weer tot op de stoof afgezet. Het hout wordt vaak gebruikt als brandhout, als industriehout of als klein geriefhout in de landbouw.

Een combinatie van hooghout en hakhout wordt **middelhout** genoemd. Hierin worden een aantal hoogstammige bomen in een ijle bezetting behouden, waartussen en -onder de overige bomen als hakhout worden beheerd. Bij exploitatie van het hakhout wordt eventueel een beperkte kapping uitgevoerd in het hooghout, waarbij er tevens wordt voor gezorgd dat jongere bomen zich in de toekomst kunnen ontwikkelen tot oude hoogstammen.

Dunningen

In natuurlijke bossen zorgde de natuur voor het evenwicht.

Wanneer de mens een bos aanplant, heeft hij de neiging om de jonge boompjes zeer dicht bij elkaar te planten, teneinde zo spoedig mogelijk resultaat te verkrijgen.

De onderlinge concurrentie om licht en ruimte zorgt ervoor dat de jonge boompjes zeer snel de hoogte in schieten, waardoor op dunne stammetjes een gesloten bladerdek ontstaat dat zeer weinig licht doorlaat.

Daarbij biedt de in het duister gehulde bosbodem er onder zeer weinig overlevingskansen aan jonge plantjes die er zich willen ontwikkelen.

Daarom is het nodig om een menselijk handje toe te steken door regelmatig te kappen in het dichte bosbestand. De bomen, maar ook de kruidlaag en de natuurlijke verjonging, krijgen hierdoor meer licht en dus meer ontwikkelingskansen.

Jonge bosaanplantingen met een verscheidenheid van bomen en struiken zijn een ideaal jacht-, foerageer- en nestgebied voor tal van vogels, hoewel de typische bosgebonden soorten nog slechts sporadisch aanwezig zijn. Daarvoor is het bosgedeelte nog te jong.

Naast vrij algemene, gekende soorten als merel, zanglijster, spreeuw, roodborst, koolmees, pimpelmees, vink, winterkoning komen ook fitis, putter, groenling, sijs, tjif-tjaf, heggemus, zwartkop, staartmees, spotvogel, ... voor alsook groene specht, **grote bonte specht** (links) en gaai.

Daarnaast komen ook enkele roofvogels als sperwer en torenvalk in het gebied jagen.

15. Van voorjaarsbloeiers en paddenstoelen

Voorjaarsbloeiers

Typisch voor rijkere of oudere bossen – waar we hier nog lang niet aan toe zijn – is het uitgesproken lenteaspect dat zo'n bos vroeg in het jaar tentoonspreidt.

Lang vooraleer bomen en struiken hun knoppen laten openbarsten en met hun dichte bladerdek de bosbodem verduisteren, steken honderden voorjaarsbloeiers schuchter de koppen boven de grond en tooien het bos met een feestelijk kleed van gele, witte en paarse bloemen.

Ze moeten zich wel haasten, want weldra wordt de bosbodem verstoken van het zo noodzakelijke licht waarmee ze in hun levensonderhoud moeten voorzien.

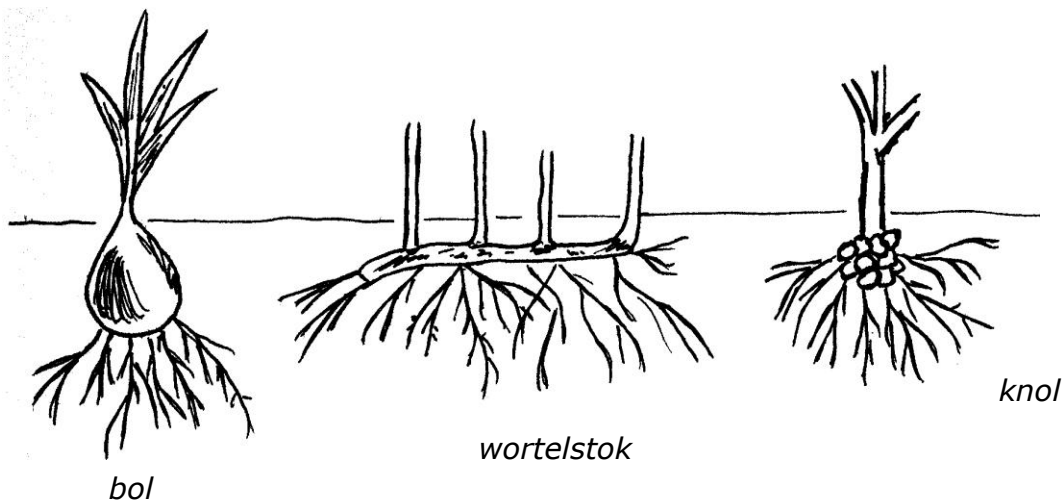
Maar hoe raken ze aan voedsel als de bosbodem nog erg koud of zelfs bevroren is?

In de loop van de evolutie hebben de plantjes daar een mouw aangepast door een voedselvoorraad op te slaan in hun meer ontwikkelde ondergrondse delen. Van die reserve in hun **bollen** (ondergrondse bladeren zoals bij wilde hyacint), **knollen** (verdikte wortels zoals bij speenkruid) of **wortelstokken** (ondergrondse stengels zoals bij bosanemoon), maken ze gebruik om vroeg in het voorjaar uitbundig te bloeien, te groeien en nieuwe voorraden aan te maken voor de volgende lente.

Wanneer de zomer er aan komt, is van de meeste van de plantjes dan nog weinig te merken. Ze overleven geduldig ondergronds tot het volgende voorjaar komt.

speenkruid

bol

wortelstok

knol

Paddenstoelen

Ze spreken tot de verbeelding. Ze zijn omgeven met een waas van geheimzinnigheid, mooi en soms meedogenloos giftig. Ze worden gebruikt door kabouters, heksen en tovenaars. En door koks ...

De herfst is de uitgelezen tijd voor paddenstoelen. Toch kunnen ze vrijwel het hele jaar door voorkomen. En niet alleen in het bos. We kunnen ze overal aantreffen waar de omstandigheden gunstig zijn.

Paddenstoelen behoren tot het rijk van de Zwammen of Fungi. Ze hebben met elkaar gemeen – en daarin verschillen ze van de planten – dat ze niet zelf hun voedsel kunnen aanmaken.

Ze bezitten namelijk geen bladgroenkorrels, waardoor ze niet aan **fotosynthese** kunnen doen.

Ze groeien dus altijd in of op iets, levend of dood, waaruit ze hun voedsel kunnen halen. Verder planten ze zich niet voort door middel van zaden, maar door middel van sporen, hoewel sommige primitievere planten (varens, mossen) dit ook doen.

Een zichtbare paddenstoel is eigenlijk, zoals een appel aan een appelboom, het vruchtlichaam van een zwam. Het werkelijke, onmisbare deel is de meestal niet zichtbare zwamvlok of het mycelium, dat is samengesteld uit een netwerk van fijne zwamdraden en vlokvormige elementen. Die zwamvlok ontwikkelt zich in hout, humus, ... of in de bodem om er naar voedsel te zoeken.

In de natuur spelen paddenstoelen dan ook de rol van afvalverwerkers, compostmeesters zeg maar, in de voedselkringloop. Ze werken niet alleen milieuvriendelijk, schoon en zonder restafval, maar helpen er tevens voor zorgen dat alles wat in de natuur zijn tijd heeft gehad, opnieuw kan worden gebruikt.

een knotszwam

Fotosynthese is de chemische omzetting van CO_2 (koolzuurgas) uit de lucht en water uit de bodem (onder invloed van het zonlicht) naar voedingsstoffen (suikers) en zuurstof. Dit proces vindt plaats in de bladgroenkorrels van de bladeren en is de basis van vrijwel alle leven op aarde.

Afgezien van enkele bacteriën zijn alleen zwammen in staat om dood hout af te breken. Zelfs de houtworm herbergt in zijn darmkanaal schimmels, zonder welke hij niet in staat zou zijn het hout te verteren.

Eén van de mogelijke indelingen van zwammen is die naar voedselstrategie.

Parasieten halen hun voedsel bij levende gastheren.

Saprofieten leven van dood hout of strooisel.

Symbionten leven in symbiose (samenwerking met wederzijds voordeel) met bomen of andere planten.

De mooie rode, met witte stippen getooide vliegenzwam (tekening) bijvoorbeeld, leeft dikwijls samen met berken, tamme kastanjes, eiken, ..., waarbij hij met zijn mycelium het wortelstelsel van de boom groter maakt.

16. Open plek in het bos

Hoewel bomen het meest in het oog springend bestanddeel vormen van bossen, is een bos niet alleen maar een verzameling bomen. Een bos is een vrij gesloten maar dynamische levensgemeenschap van planten en dieren, die allen hun noodzakelijke invloed uitoefenen op de instandhouding ervan.

Onder de dominerende boomlaag bevinden zich onderdrukte bomen, een struiklaag, kruidlaag, moslaag en ten slotte de bodem. Gesloten, moeilijk toegankelijke, ruige gedeeltes worden afgewisseld met donkere gedeeltes en zonnige open plekken, die in een natuurlijke bossituatie kunnen ontstaan doordat bijvoorbeeld een oude boom is afgestorven en omgevallen. De plotselinge blootstelling van de bodem aan licht kan een explosie van bloeiende planten met zich mee brengen die tientallen jaren in de vorm van zaden in de bodem hebben gerust. Dit alles draagt bij tot de verscheidenheid in structuur en bijgevolg aan de verscheidenheid in levensvormen. Vele insecten, waaronder vlinders, zijn afhankelijk van bloeiende planten voor hun voedselvoorziening en voortplanting.

Deze open plek in het bos wordt beheerd als voedselarm hooiland.

Dood hout brengt leven in het bos

Ook dood hout, in alle vormen en maten, liggend of staand, is onontbeerlijk in een bos. In de natuur leeft een groot deel van de aanwezige soorten van de afbraak van dood organisch materiaal.

In een boscysteem neemt dood hout daarvan een belangrijk deel op zich. De organismen die bij het afbraakproces zijn betrokken zoals

bacteriën, insecten, schimmels, ... helpen zo door middel van een verdoorgedreven recyclage de voedselkringloop in stand te houden.

Andere organismen gebruiken dood hout dan weer als standplaats om te groeien (mossen, korstmossen, ...), als schuilplaats (slakken, amfibieën, ...) of om hun jongen in groot te brengen (holenbroeders zoals grote bonte specht, kool- en pimpelmees, boomklever, ...).

Prachtvlamhoed

Bijgevolg benadert een bos met veel hout dat er "slordig en verwaarloosd" uitziet meer de natuurlijke situatie dan een bos dat "netjes is opgeruimd".

17. Holle weg

De holle weg tussen hooiland enerzijds en weide anderzijds is een typisch landschapselement van heuvelachtige gebieden zoals Vlaamse Ardennen en Heuvelland. Ze zijn meestal in de loop der tijden ontstaan door het veelvuldig gebruik door mensen en hun transportmiddelen en vee. Dikwijls vormen ze, door hun ingesloten karakter, een eigen microklimaat met typische vegetatie en zijn ze een laatste overlevingsgebied (refugium) voor planten die door de ontginning van bossen of intensief landbouwgebruik in de omgeving zijn verdwenen.

Deze holle weg is uitgegraven en wel van oost naar west, zodat hij een noordelijk gerichte (minder zonbeschenen) en een zuidelijk gerichte helling (meer zonlicht) heeft, waardoor de vegetatie op beide hellingen verschillend evolueert.

Van een gedeelte van het hooiland werd de voedselrijke (want vroeger bemeste, wegens het gebruik als akker- en weiland) bovenlaag afgegraven. Zo merk je hier een duidelijk verschil in vegetatie tussen het voedselrijkere (sterker zodenvormend gras, paardenbloem, veldzuring) en het voedselarmere gedeelte, dat reeds een minder dichte graszode laat zien en een grotere variatie aan planten herbergt, waaronder biggenkruid en schapenzuring.

Hoe vreemd het ook mag klinken, een zeer voedselrijke bodem (stikstof, fosfor) geeft meestal een zeer eentonige en andere planten verstikkende begroeiing van dominante, zodenvormende grassen, ridderzuring, distels, netels... Een voedselarmere bodem vertoont meestal een grotere structuur- en soortenrijkdom.

In de weide achter het prikkeldraad is jacobskruiskruid (*Jacobaea vulgaris*) aan een sterke opmars bezig. De uitbreiding van deze giftige plant is waarschijnlijk vooral te wijten aan overbegrazing. Ze komt hier dan ook vooral voor op de plaatsen met een minder dichte graszode.

In verse toestand wordt de plant door de dieren herkend en blijven ze eraf, doch in

gedroogde toestand zoals in hooi blijft de plant haar giftige eigenschappen behouden en kan te grote opname ervan voor ernstige gezondheidsproblemen zorgen.

Jacobskruiskruid is ook de waardplant van de sint-jacobsvlinder (*Tyria jacobaeae*), een dagactieve nachtvlinder.

18. Van laag naar hoog, van nat naar droog

Van op het brugje heb je een mooi zicht op het versmalde vijverdeel, overgaand in een moerassige oever en verder klimmend naar het niveau van de eikendreef. De geleidelijke overgang van laag naar hoog en van nat naar droog zorgt hier voor een grote verscheidenheid aan planten.

In mei ontvouwt zich op de lagere oever een roze-geel tapijt van echte koekoeksbloem en grote ratelaar, doorspek met de donkerder tinten van rietorchis. Hogerop verdringen zich honderden gele bloemen van groot streepzaad.

rietorchis

distelvlinder op groot streepzaad

grote ratelaar

Maar ook waterviolier, kikkerbeet, wilde bertram, grote kattenstaart, moerasrolklaver, scherpe boterbloem, veelbloemige veldbies, gewone brunel, witte en rode klaver, smalle weegbree, pinksterbloem, echt duizendguldenkruid, ... werden hier gedetermineerd.

Een groeiend probleem is hier de sterke uitbreiding van liesgras, riet en grote lisdodde, waardoor deze interessante maar kwetsbare water- en oeverzone bijzondere aandacht en opvolging vereist.

19. Rietkraag en elzenhakhout

Het vlonderpad leidt ons doorheen een rietkraag, waarin tijdens de zomer het levendige gekwetter van de kleine karekiet te horen is. In het voorjaar merk je tussen de rietstengels misschien het nest op van een broedende waterhoen, meerkoet of wilde eend.

Watervogels behoren, naargelang de manier waarop ze hun voedsel vergaren, tot de duikers of grondelaars.

Grondelaars, zoals wilde eend, liggen meestal hoger op het water en hebben de staart boven het wateroppervlak. Tijdens het "grondelen" blijft hun achtersteven boven water.

Duikers verdwijnen helemaal onder water bij het foerageren. Dit is ook te zien aan de vorm van hun lichaam en staart en de manier waarop ze op het water liggen. Echte duikers zoals fuut en kuifeend liggen lager, met de staart onder het wateroppervlak. Ook meerkoet en waterhoen duiken regelmatig.

De rietkragen aan weerszijden van het vlonderpad worden tweejaarlijks afwisselend gemaaid. Als we ze niet in bedwang hielden, zouden ze binnen enkele jaren de volledige kleine vijver koloniseren, waarna snel verlanding zou optreden. Daarom wordt het riet hier deels ook tijdens de zomer gemaaid.

Om een rietkraag fors en gezond te houden, maai je best tijdens de winter, als het even kan tijdens een vorstperiode, waarbij de droge stengels boven het ijs worden afgemaaid.

Bij een zomermaaiing worden de nog groene rietstengels het best onder water afgemaaid. De rietkraag wordt zo enigszins verzwakt omdat

- (1) de afgemaaide stengels vol water lopen en meer kans hebben om te rotten en
- (2) het riet nog niet de kans heeft gekregen om zijn tijdens de zomer aangemaakte voedingsstoffen (fotosynthese) terug te trekken in zijn wortels.

maaïen rietkraag

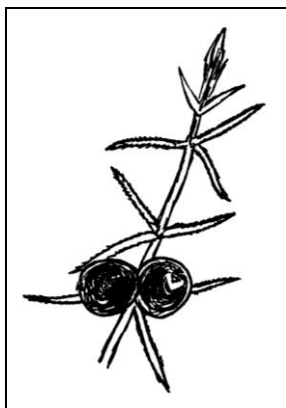
afzetten elzenhakhout

Langs de moerassige oevers hebben zich elzenbosjes ontwikkeld, die als hakhoutbestandjes (zie 14. Bos en Bosbeheer) worden beheerd.

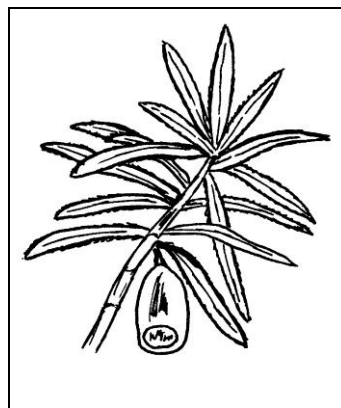
20. Naaldbomen

Links van het slingerpad dat we nu volgen, staan enkele in Vlaanderen zeldzaam geworden vertegenwoordigers van de weinige inheemse naaldbomen: de jeneverbes (*Juniperis communis*).

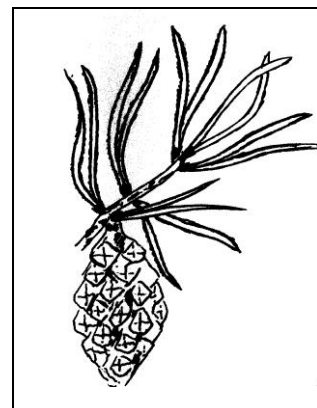
Het is een uitgesproken lichtboomsoort die van 0,5 tot 5 m hoog kan worden en zeer weinig eisen stelt aan bodem of standplaats. In de loop der tijden is hij door andere bomen en struiken verdrongen naar extreme groeiplaatsen zoals zandverstuivingen, heide, rotsen, ...

jeneverbes

taxus

grove den

Zijn stekelige naalden in kransjes per 3 maken hem redelijk begrazingsresistent. De vrucht is een rijpe, vrouwelijke kegel (kegelbes), gevormd uit 3 vergroeide schubben, blauwachtig berijpt, 5 tot 6 mm in doorsnede, rijpend tot bijna zwart in het tweede of derde jaar. Ze wordt gebruikt als specerij en bij de productie van jenever. De jeneverbes is reeds lang uitgestorven in West- en Oost-Vlaanderen. Alleen in Limburg vinden we nog enkele min of meer levenskrachtige populaties.

Een andere, hier niet aanwezige inheemse naaldboomsoort is de taxus (*Taxus baccata*), die veel in tuinen wordt aangeplant als haag of solitaire boom. Alles aan de plant, behalve de rode zaadrok, is giftig.

De grove den (*Pinus sylvestris*, naalden per 2) zou hier kort na de ijstijd onze streken hebben gekoloniseerd, om enkele duizenden jaren later plaats te ruimen voor loofbomen.

Grove den is een taaie, langlevende, bijna overal groeiende naaldboom die sinds de 16^e eeuw in de bosbouw zeer veel werd aangeplant in de Kempen en zandige streken van Vlaanderen, ondermeer voor de mijnbouw.

21. Hooiland

Deze open grazige ruimte wordt beheerd als hooiland. Er wordt gemaaid, gedroogd, geperst of op ruiters gezet. Het hooi van de eerste snede, vanaf half juni, wordt gebruikt als wintervoer voor de dieren. Het maaisel van de tweede snede, vanaf half september, wordt afgevoerd. Het mag onder geen beding blijven liggen want dan worden de voedingsstoffen terug aan de bodem toevertrouwd. De voedselrijkdom van de bodem blijft dan gelijk of wordt zelfs groter want er komen ook heel wat voedingsstoffen uit de lucht in de bodem terecht via neerslag.

Men beweert dat de hoeveelheid voedingsstoffen die heden ten dage uit de lucht komen gevallen even groot is als de hoeveelheid bemesting die de boeren begin 1900 op hun land brachten.

Ook al is de kwaliteit van hooi beter als het eind mei wordt geoogst, wordt toch gewacht tot na half juni met maaien teneinde bloeiende planten de kans te geven zaad te zetten en uit te breiden. Het is tenslotte de bedoeling om een bloemrijk hooiland te ontwikkelen en in stand te houden.

hooi persen in balen

Van grassen, zeggen en russen ...

Niet alle planten die er als gras uitzien, zijn echte grassen. Grasachtige planten worden onderverdeeld in een aantal families waaronder de (echte) grassen, de cypergrassen, de russen, ...

Grassen (*Poaceae*, *Gramineae*) zijn de grootste familie. Hiertoe behoren de soorten die we het best kennen. Ook onze graansoorten zijn grassen. De stengels zijn rond, hol en hebben knopen.

Tot de **cypergrassen** (*Cyperaceae*) horen onder meer de zeggen (*Carex*) met driehoekige, meestal met merg gevulde stengels.

Russen (*Juncaceae*) hebben meestal geheel of gedeeltelijk met merg gevulde stengels zonder knopen. Een veel voorkomende vertegenwoordiger is pitrus op natte en verstoorde gronden.

Van links naar rechts: grassen
grote vossenstaart, kropaar, gestreepte witbol

bloeiwijze van een zegge

22. Vlinders

Onregelmatige bosranden rond bloemrijk hooiland zijn een ideaal biotoop voor bosrand- en struweelvlinders.

Veel van onze inheemse dagvlindersoorten zijn ernstig bedreigd of verdwenen. Waar slechts weinig vlindersoorten kunnen leven, is iets mis met de natuur.

Deze diergroep is dan ook het onderwerp geworden van een internationaal monitoringproject: biotoopgebonden en goed herkenbare soorten worden gedurende meerdere jaren gevolgd, zodat ook de ganse biotoop kan worden gevolgd.

Dagvlinders zijn insecten met een volledige gedaanteverwisseling van ei naar rups en via pop naar vlinder. Elk van deze stadia stelt specifieke eisen aan de omgeving zoals:

- geschikte temperatuur- en luchtvochtigheidscondities;
- geschikte waardplanten voor de rups en nectarplanten voor de vlinder;
- oriëntatiemogelijkheden voor de vlinder bij het zoeken naar waardplanten en partners.

Bosvlinders stellen nog striktere eisen aan temperatuur en vochtigheid dan andere vlinders. De voor bossen karakteristieke vlindersoorten kunnen in een drietal groepen worden ingedeeld:

- echte bosvlinders (vb. grote weerschijnvlinder, kleine ijsvogelvlinder);
- bosrand- en struweelvlinders (vb. bont zandoogje, eikenpage, sleedoornpage);
- bosomgevingsvlinders (*oranje zandoogje*, bont dikkopje, oranjetipje).

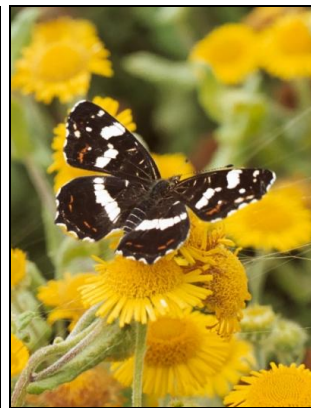
Rekening houdend met vlinders, dient het beheer van bos globaal afgestemd te zijn op kleinschalige, structuurrijke patronen.

oranje zandoogje

oranjetipjes

landkaartje
(zomervorm)

kleine vuurvlinder

Oranje zandoogje (*Pyronia tithonusis*) is een algemene standvlinder die de voorkeur geeft aan graslanden en bermen in een bosrijke omgeving. De enige generatie (vliegtijd van eind juni tot half september) heeft voor zijn rupsen verschillende grassen als waardplant.

Oranjetipje (*Anthocharis cardamines*) leeft bij voorkeur op vochtige tot natte, matig voedselrijke graslanden in de bosomgeving.

Het vliegt vroeg in het voorjaar, van begin april tot begin juli.

Het mannetje heeft een grote **oranje vlek** aan de vleugeltip van de voorvleugels. Bij het vrouwtje ontbreekt die vlek.

De in de struiken verpopte rups lijkt op een goed gecamoufleerde stekel.

Landkaartje (*Araschnia levana*) komt voor over heel Vlaanderen behalve in de kuststreek. Het heeft een verschillende lente- en zomervorm: de eerste generatie vliegt vanaf half april aan de bosrand, de tweede generatie geeft vanaf eind juni de voorkeur aan vliegen in het bos.

Kleine vuurvlinder (*Lycaena phlaeasis*) is een algemeen voorkomende standvlinder. Hij behoort eerder tot de graslandvlinders, maar komt ook vaak voor in en nabij bossen.

23. Speelzone en Educatief centrum "HET SLOT"

Van op de top van de speelheuvel krijg je nog een mooi overzicht van een groot deel van het natuurpark. Tijd ook om de kinderen de gelegenheid te geven zich eens uit te leven en er zelf eens bij te gaan zitten om te genieten van en te mijmeren over de schoonheid en de verscheidenheid die de natuur rijk is. Eens te bedenken dat het hoog tijd is dat we de verwaarloosde, verminkte en uitgebuite natuur in ere herstellen en haar het recht teruggeven om te leven.

Het educatief centrum kan hiertoe een hulpmiddel zijn, een uitvalsbasis om de natuur te (her)ontdekken.

Tijdens natuurlessen kunnen klassen op een boeiende manier de theorie toetsen aan de werkelijkheid in het veld en evalueren in het lokaal.

Natuurverenigingen en geïnteresseerden in natuur en milieu tot volkstuiniers kunnen van de accommodatie gebruik maken om cursussen, infodagen, dia-avonden, tentoonstellingen, lesavonden, ... te organiseren.

Het is ook de ontvangstruimte en startplaats voor groepen die een geleid bezoek aan de Groene Long brengen.

Afgezien daarvan is het tevens esthetisch de moeite waard om het te bezoeken, er rekening mee houdend dat de afwerking van het interieur grotendeels werd gerealiseerd door mensen zonder specifieke vakopleiding.

Beheerwerken in de Groene long

Een natuurpark mag er dan wat wilder uitzien dan een klassiek park, toch zijn ook hier specifieke beheermaatregelen nodig om het park in stand te houden en de natuur ontwikkelingskansen te geven:

maaibeheer: van gazon (speelheuvel en wandelpaden: wekelijks) over hooiland (2 keer per jaar maaien en afvoeren van het maaisel) tot ruigte (3-jaarlijks maaien en afvoeren van het maaisel)

bos- en boombeheer: knotten van bomen, hakhoutbeheer, dunningen, snoei van fruitbomen, scheren van hagen, ...

water- en oeverbeheer: maaien van rietkragen, bestrijden van exoten, ...

maar ook verwijderen van zwerfvuil en ledigen van vuilnisbakken, herstellen van de infrastructuur, verzorging van dieren, onderhoud van de akker, verwijderen van distels, comfortabel houden van wandelpaden door snoei van overhangende takken of verwijderen van bladeren, ...

Praktische info:

Het park is vrij toegankelijk op de wandelpaden, elke dag tussen zonsopgang en zonsondergang.

Het Educatief Centrum is open bij aanwezigheid van de beheerder tijdens de werkuren of na telefonische afspraak.

NEC "Het Slot"

Oudstrijderslaan, 8520 Kuurne.

Tel. 056/44.02.05 - Beheerder: 0476/93.68.71

e-mail: groene.long@kuurne.be

Milieudienst Kuurne

Marktplaats 9, 8520 Kuurne

Tel. 056/73.71.46 - Fax. 056/73.71.44

e-mail: milieudienst@kuurne.be

Aanbod:

- Geleide wandelingen (duur 1,5 à 2 uur) na schriftelijke aanvraag.
- Gebruik "Het Slot" voor natuur- en milieuverbonden activiteiten na aanvraag.
- Infofolder.
- Wandelfolder.
- Bomen- en struikenwandeling.
- Boskoffer, Kabouterpad, Landschapskoffer en gezinsrugzakje, na aanvraag.
- Leslokaal.
- Bibliotheek voor gebruik ter plaatse.

Ontwerp Groene Long: Bureau voor landschapsarchitectuur, Gent.

Ontwerp Het Slot: Architect Daniël Reynvoet.

<http://www.kuurne.be/leefomgeving/natuur-en-groen>